

Jaargang 46 n° 2

2022-2

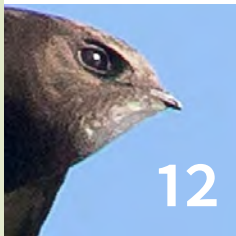
Groeningen

voor natuur in en om de stad

Inhoudsopgave

IVN actief: Lekker zelf op pad	5	Van het bestuur	3
IVN actief: 50 jaar werkgroep Wilde plantentuinen	6	Van de redactie	4
Mens en huisdier: Mens en Konijn	8	Prijsvraag	4
Mijn favoriete plekje: Een groene long	10	Cartoon	17
Boekbespreking: Noordkrompen, zee-engelen en koffieboontjes	11	Adressen en informatie	28
Het interessante leven van... de gierzwaluw	12		
Actief in de buurt: Gierzwaluwbescherming in stad Groningen	13		
Natuur en kunst: Wervels	14		
Onderzoeker aan het woord: Sonja van der Wijk	16		
IVN-jongerenorganisatie WoesteLand	18		
Natuur in de stad: Stadsfossielen: burgers zoeken ook	20		
Natuur digitaal: Groene wegwijzer	22		
Verhalen onderweg: Struinen op Schiermonnikoog	23		
In memoriam Carlo Ensing	24		
Uit de werkgroepen: Natuur en meer!	25		
Uit de werkgroepen: Wilde Plantentuinen	26		
Activiteiten en cursus	27		

Agenda herfst 2022

De meest actuele situatie ten aanzien van de excursies, cursussen en overige activiteiten die het IVN Groningen Haren organiseert, is te vinden op www.ivn.nl/afdeling/groningen-haren

Za 25 juni	Vogelwerkgroep: Excursie nachtzwaluw in Wateren
Za 2 juli, 6 aug en 3 sept	Excursie Volkstuinencomplex Tuinwijk
Za 10 juli	Vogelfestival Lauwersmeer
Woe 28 sept – 19 nov	Vogelcursus voor beginners

Afdelingsblad *Groeningen* op papier of digitaal?

Bij onze groene organisatie IVN ontvangt meer dan een kwart *Groeningen* digitaal. Van de 434 leden/donateurs zijn dat 157 personen. Dit heeft voordelen: minder papier en dus minder belastend voor het milieu. Bovendien besparen we op deze wijze druk- en portokosten.

Ook liever *Groeningen* digitaal ontvangen in plaats van per post? Stuur dan een mailtje naar ivn.groningen.lidmaatschap@gmail.com.

Foto omslag:
Wespspin met sprinkhaan
Foto: Frans Kromme

Afscheid

Tot onze spijt hebben we afscheid moeten nemen van Carlo Ensing. De oudere leden onder u hebben hem vast wel eens ontmoet in zijn rol als bestuurslid. Oud-afdelingsvoorzitter Lammert Tiesinga schreef een mooi in memoriam, zie pagina 24

Van het bestuur

Niets is fijner dan een afdeling die goed in haar vel zit. Met het voorzichtig op de achtergrond raken van de corona-ellende lijkt het seizoen van de excursies weer geopend. U kunt zich voorstellen dat menig IVN-er opgelucht ademhaalt. De vogelaars zijn op pad, er worden planten gedetermineerd en de krabbensteen staat weer volop in de belangstelling. Wat uw bestuur betreft mag het een lange en zorgeloze zomer worden.

Het voorjaar was opvallend droog. En dat is niet voor het eerst in de afgelopen jaren. Wat betekent dit voor de insecten, voor de planten en de dieren? We weten dat de zwaluwen bijna op de klok weer boven de stad vlogen, enigszins opgehouden door een koudefront in Frankrijk. Maar is er voldoende voedsel voor ze? We zijn benieuwd of er IVN-ers zijn die dit soort veranderingen nauwkeurig volgen. Laten zij zich vooral bij ons melden.

De gesprekken met de gemeente over het Stadspark en de drafbaan lopen nog steeds, evenals die over de (compensatiegebieden bij de) Suikerzijde en het mogelijk ruimen van het Betonbos. Het Stadspark heeft een adviescommissie gekregen. Naast vertegenwoordigers vanuit de sport, horeca en andere betrokkenen, hebben alle 'groene' organisaties in de stad samen één zetel. We werken samen om onze groene vertegenwoordiger van degelijke en actuele informatie te voorzien. Daarnaast hebben we een, van de gemeente, onafhankelijke schouwgroep bepleit.

Zij brengt gevraagd en ongevraagd advies uit over ontwikkelingen in het park in relatie tot de natuur. We hopen dat deze groep in de loop van deze zomer actief kan worden. We zoeken hiervoor ook mensen met kennis van zaken over (de natuur in) het Stadspark. Neem in dat geval aub contact met ons op. Mede omdat onafhankelijkheid hoog in ons vaandel staat, hebben we besloten geen zitting te nemen in de parkcommissie van het Noorderplantsoen. Dat doet een beetje pijn, want het plantsoen heeft het moeilijk nu het al drie achtereenvolgende jaren erg intensief gebruikt wordt tijdens warme dagen. Begrijpelijk, want de warmte in de stad is hoog, er zijn veel mensen en er is weinig stedelijk groen dat verkwikking kan bieden. De gemeente werkt met behulp van een extern bureau, de parkcommissie en omwonenden aan een passende oplossing. We volgen het proces met grote belangstelling. Aan het begin van de nazomer (9 september) staat de regiodag op het activiteitenprogramma. IVN Groningen Haren is gastheer/vrouw. Misschien is dat een mooie gelegenheid om elkaar te ontmoeten en zomerverhalen uit te wisselen. Rest ons u een mooie zomer te wensen. Trek erop uit, zie hoe de natuur haar armen voor u opent en laat u erin opnemen. Er is veel moois te zien en te ontdekken.

Paul Kusters, voorzitter

<ul style="list-style-type: none"> • Centrale Verwarming • Gas en Water • Elektra 		<ul style="list-style-type: none"> • Dak en Zinkwerken • Sanitair • Zonne-Energie
Technische Installaties		
Rijksstraatweg 94 Haren Kieler Bocht 39 Groningen www.lanting-it.nl		☎ (050) 534 40 65 Fax (050) 534 37 57 e-mail: info@lanting-it.nl

Ontspannen

In een eisende leefomgeving waar de spanning hoog is, lijkt het nodig. Veel tijd wordt doorgebracht op een stoel achter een beeldscherm. Bijna: moeten ontspannen en dat riekt naar een interne tegenspraak. Lezingen, workshops, cursussen. Veel vormen worden aangeboden om ons te ontspannen. Opeens een besef, na veel zaagwerk in onze natuurtuin. Krachtsinspanning met een handzaag, op een plastic stoel met de poten in het veen, goed op het oog inschatten dat de boom op de juist plek valt, zuchten en steunen. Toen wist ik het: door inspanning ... ontspanning! De naam van een sportclub in de jaren '70: DIO. Opgezocht: bestaat nog steeds.

Veel natuurvrienden leveren inspanning: organiseren excursies of brengen dieren en planten in kaart. Bij ochtendkrieken op om vogels te tellen. Laarzen aan om bij sloten de waterstanden op te nemen. Kruijpend over de grond om een miniplantje met de loep te observeren. Geduldige inspanning om die wensvondst te doen. Voor mij: een héle Noordkromp

vinden op het strand (zie ook bespreking Koos Dijksterhuis zijn nieuwste boek). Of die ene vogel uiteindelijk zien of horen: een stern of nachtegale.

We zijn volop aan de gang met activiteiten. De Vogelwerkgroep heeft de populaire beginners-Vogelcursus weer ontwikkeld. Verrassende ontdekkingstochten op volkstuincomplex Tuinwijck. Er wordt naar de nachtzwaluw gezocht in Wateren.

In deze editie verder aandacht voor de Wilde plantentuinten werkgroep (50 jaar!), struinen over Schiermonnikoog, zelf op pad met QR routes, Groene wegwijzer, IVN-jongerenorganisatie het WoesteLand, de gierzwaluw en de bever, maar ook het huiskonijn en wervels: kunst en échte, stadsfossielen in beeld en leerzame verslagen van activiteiten.

Ook van jou als lid en/of lezer van *Groeningen* vinden wij het leuk een inspanning te zien.

De eerste uitdaging is een nieuwe invulling van de natuurquiz: De Prijsvraag. Zie hieronder en reageer. Wel ontspannen uiteraard!

Namens de redactie,
Denise Humalda

Prijsvraag: Van welke bomen komen deze bladeren?

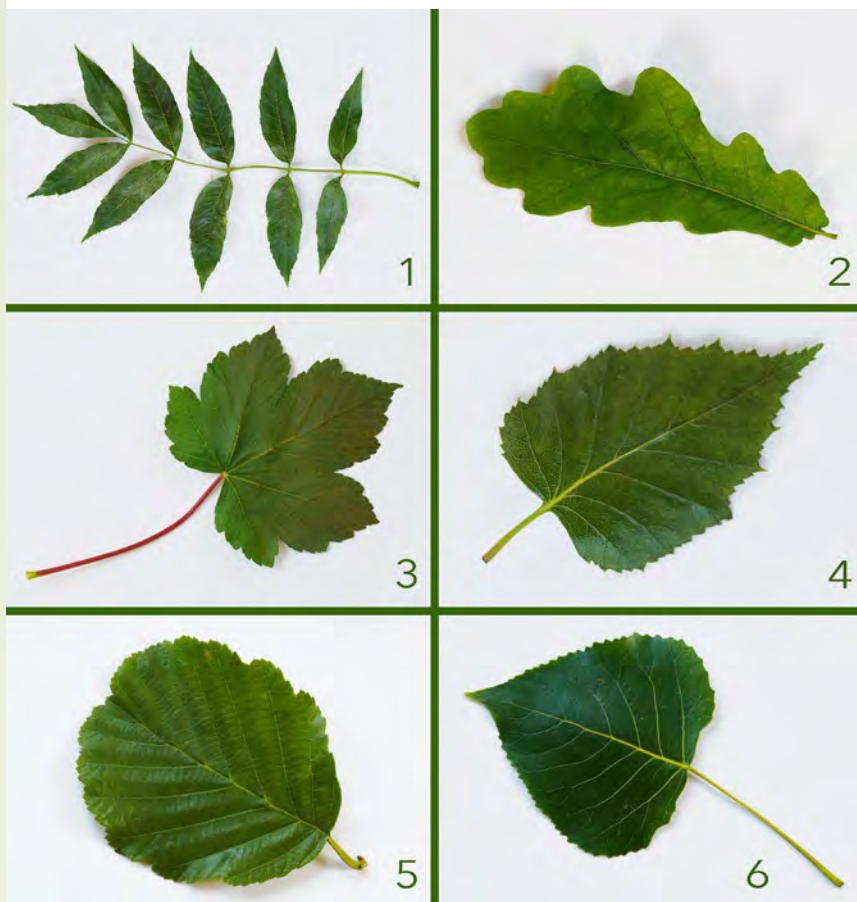
Stuur uiterlijk 15 juli de oplossing (vermeld de nummers en daarbij de Nederlandse naam van de bomen) naar ivngroeningen.redactiegroeningen@gmail.com

Onder de goede inzendingen verloten we een IVN cadeau-abonnement. Leuk om te krijgen of aan een niet-IVN'er cadeau te geven.

Spelregels:

- Eén inzending per persoon
- De winnaar ontvangt persoonlijk bericht
- De uitslag wordt in de digitale Nieuwsbrief gepubliceerd (september)

Heb je zelf een idee voor een volgende prijsvraag? Mail het ons!

Lekker zelf op pad

IVN Groningen Haren organiseert niet alleen groepsactiviteiten. We hebben ook interessante uitstapjes voor jong en oud op onze website, compleet met routebeschrijving en informatie. **Ga zelf op pad wanneer het je uitkomt!**

Wandeling op Volkstuincomplex Tuinwijk

Aan de Helperzoom ligt het volkstuincomplex Tuinwijk. IVN'ers Peter en Saskia hebben daar een wandeling uitgezet met QR-codes, die je kunt scannen met je tablet of smartphone. Die leiden naar beschrijvingen van wat je ziet, en naar vragen en antwoorden over dit bijzondere stukje natuur in de stad Groningen. Ook krijg je tips voor thuis.

In de zomermaanden is er eens per maand een wandeling met gids: op zaterdagen 2 juli, 6 augustus en 3 september.

Expeditie Lente op de Hoornsedijk

Ontdek in deze doe-het-zelf-excursie de natuur en cultuurhistorie van het prachtige gebied tussen het Hoornse Meer en het Noord-Willemskanaal.

Denise, Frans, Zwaan en Edda hebben voor de afronding van hun natuurgidsenopleiding in 2018 een expeditie op de Hoornsedijk uitgewerkt. De beschrijving is net weer geactualiseerd. Je hoeft hem echt niet alleen in de lente te doen, ook in de andere seizoenen is er genoeg te zien en te leren.

Op ontdekking door LeRoy

Voor een wandeling met kinderen in de natuur hoef je niet perse de stad uit. Je kunt je ook laten verrassen door de LeRoy-gebieden in Lewenborg.

Ons Natuurkids-werkgroep lid Marian is voor jullie op verkenning gegaan in de LeRoy-gebieden en laat hier een paar hoogtepunten zien. Volg de route op de plattegrond of ga daar zelf op ontdekking naar avontuurlijke plekken.

Groningen Groene Stad

De werkgroep Stadsecologie van IVN Groningen-Haren heeft in 2015 een prachtig praktisch boek uitgegeven: Groningen Groene Stad. Hierin staan vijf fiets- en wandelroutes beschreven die de natuur in en om de stad dichterbij brengt. Het lag bij boekhandels en bij de VVV, maar is uitverkocht. Gelukkig kun je een PDF downloaden via onze website.

Misschien zijn de routes hier en daar wat gedateerd, maar we vertrouwen op jullie creativiteit en hulpmiddelen om dit zelf op te lossen.

We zijn benieuwd naar jullie reacties! Laat het ons weten op ivngroningenharen@gmail.com

Heb je als IVN'er zelf een favoriete route in en om Groningen die je wilt delen? We horen het graag.

**Je vindt alle informatie bij 'Zelf op pad' op onze website
www.ivn.nl/afdeling/groningen-haren/zelf-op-pad**

Leren kijken en relaties begrijpen

50 jaar werkgroep Wilde Plantentuinen

Paul Kusters

Met de deur in huis vallen? Samen met Ernst Flentge stap ik meteen zijn tuin in, omdat ik het blad van een plantje niet herken: bloedzuring. Het volgende kwartier lopen we langs allerlei wilde planten in de voor- en achtertuin. Het is mooi om de tuin weer te zien. Ik was hier eerder in een ander seizoen. Ik kreeg zaden van planten. ‘Probeer ze maar eens uit.’

Bij onze eerste kennismaking drukte Ernst mij een aardig boekje in handen van de Wilde Plantenkring Haren. De data (1972–1997) ontlokten me toen al de opmerking: ‘volgend jaar een jubileum’. Deze feestelijke gebeurtenis is de reden waarom ik nu een gesprek met hem heb.

In zijn huis valt me meteen het ingelijste logo van de Wilde Plantenkring op: een met de hand uitgeknipte distel met daaronder, in toepasselijk stekelig knipschrift, de naam van de kring. Het is een fraai kunstwerkje in zwartwit.

Najaar 1983 treedt Ernst als jonge dertiger toe tot het bestuur van de kring. In januari 1984 wordt hij voorzitter. ‘Ze hadden iemand nodig: de toenmalige voorzitter vond het wel mooi geweest.’ Hij loopt al sinds de jaren zestig in de Hortus rond. Zijn vader is nauw betrokken geweest bij de bouw van de tropische kas. Ernst leert veel in de praktijk en maakt gaandeweg met iedereen kennis. Daardoor kan hij meteen als voorzitter starten. Wat hij natuurlijk niet weet, is dat dit tot op de dag van vandaag zou duren.

‘Ik was als kind minder geïnteresseerd in planten. Zich afvragend wat ze met mij aan moest, had mijn oma mij aan een van de diervverzorgers van Artis, Amsterdam, gekoppeld. Vanaf de eerste dag mocht ik daar vrij rondlopen. Ik kende uiteindelijk alle dieren bij naam. Zij deed nog iets slims: ze gaf mij een encyclopedie.’

Samen bladeren we door de verzameling documenten van de Wilde Plantenkring. Ze schetsen een beeld van een actieve club mensen. Ze vormen een bron van informatie voor de liefhebber van tuinhistorie. ‘Juist het organiseren van veel bijeenkomsten, het kweken van een groepsgevoel, dat heeft de basis gelegd voor het voortduren van de kring. We lieten ons inspireren door de Hortus, we wilden vooral de planten die in Haren groeien behouden en verspreiden.’

Buiten, in zijn tuin, staat de tastbare geschiedenis: veel, ooit geuilde planten. Overal in Haren liggen, soms achter heggen verscholen, tuinen met planten die door de handen van leden van de kring zijn gegaan. Tweemaal per jaar (ook nu weer) organiseert men plantenruildagen. Maar, begrijp ik, er werd daarbuitenom zeker zoveel geuild. ‘En natuurlijk zat er exotisch spul tussen. Mensen reisden en namen ook wel eens wat moois mee naar huis, om uit te proberen. Ik heb steeds gezegd: je tuin mag er ook aantrekkelijk uitzien, dus combineer vooral.’

Bladerend door de ledenlijst en kijkend naar de lezingen die de kring organiseerde, valt het me op dat veel leden aan de universiteit verbonden zijn.

*Zomerklokje – Wilde Narcis met holwortels –
Slanke sleutelbloem – Prachtfamboos*

‘Dat was vooral in de eerste jaren het geval. Geleidelijk veranderde de samenstelling van de kring. We groeiden ook langzaam weg van samenwerking met de Hortus.’

Er worden zeker niet alleen planten geruid. Iedereen wist wel iets opmerkelijks dat hij/zij was tegengekomen of kende een plek met bijzondere planten. ‘Vandaar ook onze talrijke excursies. Voor een bescheiden bedrag reisden we overal heen. En er was altijd wel iemand die een lezing met een diavoorstelling wilde houden.’

Tussen alle documenten van de kring zit ook het verslag van de eerste vergadering, dat gaat als oprichtingsactie, 14 februari 1972. Er worden acht uitgangspunten geformuleerd, die opvallend actueel zijn. We zouden de uitgangspunten nu onder het kopje ‘ecologisch tuinieren’ plaatsen: lokale flora staat centraal, de grond mag niet geroerd worden, dus ‘zwart’ tuinieren, compost is eigen groente en bladafval, minimaal ingrijpen, geen chemische bestrijdingsmiddelen.

‘We spraken toen vooral over ‘milieu’. Het begrip ‘ecologie’ kenden we zeker wel. Het onderzoek naar leefgemeenschappen van planten en dieren vond ook destijds al plaats.’

Ik ben benieuwd of je in zijn tuin de ontwikkelingen van het klimaat kunt zien. De tuin bestaat grofweg uit twee delen: driekwart is gereserveerd voor borders, gras/mos en pad. Het resterende deel is een meer formele tuin, met perken die door buxushegjes van elkaar gescheiden zijn en omringd door tegels. Elk perk kent een eigen plantengemeenschap.

Wat hem opvalt is ‘dat er veel meer soorten grassen en mossen bij zijn gekomen’. In zijn tuin doet de kleine ratelaar haar best om het gras weg te houden en is een ‘strijd’ aangegaan met het mos. ‘Wat hier groeit, is echt wat hier kan groeien. We hebben van alles uitgeprobeerd. Planten nemen geleidelijk een plek over als ze het naar hun zin hebben. De daslook is daar een bekend voorbeeld van. Met een beetje controle ontstaat er een mooi evenwicht.’

‘Je moet echt goed kijken’, zegt Ernst, ‘de meeste mensen zijn te gehaast en dan mis je van alles’. Hij begeleidde jarenlang tal van plantenexcursies en was regelmatig gastdocent. ‘Belangrijk is ook dat je planten in hun omgeving leert herkennen, de relaties tussen planten en, bijvoorbeeld, insecten kent.’

Een van de problemen van werkgroep(en) binnen het IVN is het verouderen van het ledenbestand. Herkent hij dat? ‘Ondanks onze hechte groep, wordt het aantal deelnemers kleiner. Op het hoogtepunt hadden we 140 leden. We hebben te maken met natuurlijk verloop, sommige leden zijn inmiddels echt oud. Regelmatig doen er jonge mensen mee aan onze excursies, maar die blijven helaas niet kleven. Ze verbinden zich voor de tijd van een evenement aan je en dan zijn ze weer weg. Wat je zeker moet doen is excursies blijven organiseren, in de stille hoop dat er, af en toe, iemand zelf actief binnen IVN wil worden.’

Of hij het volgende jubileum ook haalt, als werkgroepvoorzitter, dat weet hij niet. Er meldt zich geen ander aan, misschien is dat het noodlot. Hij is in ieder geval blij dat we voorlopig geen last van de corona-maatregelen hebben en alles weer enigszins als voorheen kan worden. ‘Samen de natuur in, mooie dingen ontdekken. En dit jaar wat extra aandacht aan de werkgroep besteden, zeker iets organiseren vanwege het jubileum.’

Mens en Konijn

Babette Wiedeman, tekst en foto

Sinds de Romeinen begonnen om wilde konijnen te domesticeren, is onder invloed van de mens veel veranderd in het konijnenleven.

De eigenschappen zijn bewaard gebleven, maar de vaardigheden zijn verdwenen. Vaardigheden die je leert door in een groep te leven en op te groeien met het voorbeeld van je ouders en andere groepsgenoten. Zo vinden onze konijnen graven nog steeds leuk, maar hoe je dat veilig moet doen, weten ze al lang niet meer.

Sommige tamme konijnen bevriezen bij gevaar. Als je al meer dan 2000 jaar in een hokje zit, vergeet je de mogelijkheid om weg te rennen. Tamme konijnen die wel wegrennen, doen dat vaak niet meer zigzaggend, maar in een rechte lijn. Dat verkleint de kans op succes aanzienlijk.

Waar wilde konijnen het grootste deel van hun tijd besteden aan het zoeken naar geschikt voedsel, wachten onze konijnen op hun gevulde bakje. Als je geen keus meer hebt, eet je wat er voor je neus gezet wordt. Tamme konijnen hebben geen idee meer wat gezond voor ze is en wat giftig is.

Wie begrijpt dat menselijke bemoeienis het konijn danig heeft veranderd, beseft waarschijnlijk snel dat een tam konijn in de vrije natuur niet meer kan overleven.

Helaas worden elk jaar duizenden en duizenden huiskonijnen gedumpt. Uitgezet in een parkje of plantsoen heeft een konijn nog een klein kansje op tijd (dus levend) gevonden te worden, in een natuurgebied wacht hem een wrede dood.

Een konijn dat bij hoge uitzondering wel weet te overleven en aansluiting vindt bij een groep, brengt eeuwen gedegeneerd DNA-materiaal in een wilde populatie, wat uiteindelijk de hele groep kan uitroeien.

Maar er zijn nog meer gevolgen van menselijk ingrijpen...

Wilde konijnen hebben een paartijd. Door hogere temperaturen en het lengen der dagen belooft de natuur een groeiend voedselaanbod en de wilde konijnen krijgen “de lente in de kop”. Er wordt gepaard en een maand later zijn er kleine konijntjes. Als er voldoende voedsel is, volgt er een tweede nest en soms zelfs een derde. Daarna

daalt de hormoonspiegel bij beide ouders en bij de ram verschrompelt zelfs het scrotum, om pas het volgende voorjaar weer geactiveerd te worden.

Het tamme konijn is al eeuwen gewend aan elke dag dezelfde hoeveelheid voedsel. Hierdoor is er niet meer een door de natuur gereguleerde paartijd. Een tam konijn is, zodra hij geslachtsrijp is, ieder uur van de dag en elke dag van het jaar gericht op voortplanting. Denk je dat eens in. Nooit meer rust... Hoewel in de vrije natuur uiteraard geen dokter is die castraties uitvoert, dragen de neveneffecten van castratie wel degelijk bij aan natuurlijker gedrag.

Voedsters kunnen ook gecastreerd worden. Dan wordt ook de baarmoeder verwijderd. Daarmee voorkom je baarmoederkanker, doodsoorzaak nummer drie bij tamme voedsters na myxomatose en RHD1 en 2.

Mocht je overwegen konijnen aan te schaffen of heb je al konijnen en ben je op zoek naar betrouwbare informatie, dan kan ik je van harte de volgende websites aanbevelen.

Foto: Jorn Veltman.

Informatie vóór de aanschaf:

<https://www.licg.nl/konijnen-en-knaagdieren/de-aanschaf-van-een-konijn/>

Over 1001 konijnenonderwerpen:

www.konijnen.nl

www.bunnybunch.nl

Stichting KonijnenBelangen, met o.a. een lijst met betrouwbare opvangen:

www.konijnenbelangen.nl

Wat en waar het fout gaat:

www.vergetenkonijnen.nl

Weet je trouwens de herkomst van myxomatose en RHD?

Vorige eeuw zijn veel West-Europese inwoners geëmigreerd. Zij namen hun konijnen mee naar Australië, waar oorspronkelijk geen konijnen voorkwamen. Er zijn verschillende versies wat er toen gebeurd is. De een beweert dat er konijnen ontsnapt zijn, een ander zegt dat Engelse emigranten bewust konijnen hebben uitgezet, omdat ze hun jacht zo misten. Maar hoe dan ook, twee konijnen werden al gauw tientallen en tientallen werden al gauw honderden en omdat het konijn in Australië geen natuurlijke vijanden heeft, waren er in korte tijd miljarden. Een ware plaag. De Australische regering heeft een laboratorium opdracht gegeven daar iets tegen te ontwikkelen. Van oorsprong was myxomatose een onschuldige konijnenvirusje uit Zuid Amerika, maar er is net zo lang aan gesleuteld tot het een dodelijke ziekte was. Heel langzaam tast myxomatose alle organen aan. Konijnen worden langzaam blind en doof en sterven uiteindelijk een langdurende en uitzonderlijk pijnlijke dood.

Maar de natuur heeft altijd een antwoord op onze 'slimme' daden en mettertijd overleefden sommige konijnen de ziekte. "Tijd voor actie!" moet de Australische overheid gedacht hebben. En zo kwam RHD1 in de wereld. Ook uit een laboratorium. RHD2 is, voor zover we weten, een natuurlijke mutatie. Wij hebben inmiddels één vaccin dat een jaar lang onze huiskonijnen beschermt tegen alle drie de ziektes, maar in Australië is het verboden tamme konijnen te laten inenten.

Yohân Bergsma
Meesterschilder

Meidoornlaan 3
9771 AN Sauwerd
050 526 97 34
www.ekoschilder.nl

Een Groene Long

Paul Kusters

‘De daslook is over de sloot gesprongen’, zegt ze, met iets van een lach in haar stem. ‘Ze zijn op weg naar de basisschool. Nog even en dan nemen ze alles over.’ Op nog geen vijftig meter van ons huis begint ‘de groene long’. Sloten omzomen en doorsnijden een groot deel van het gebied. Het groen, dat in de jaren tachtig was voorzien in de wijk Beijum, is inmiddels uitgegroeid tot zo’n 3 kilometer lang wandelgebied tussen het Boterdiep en natuurgebied Karding. Vrijwilligers en de gemeente onderhouden het.

Op ons stukje liggen twee ‘bulten’. De ene bult is een opgehoogd gedeelte dat goed en redelijk gevarieerd begroeid is en echt een eigen biotoop vormt. Het andere is ingericht als fietscrossbaan. Samen lijken de twee bulten een klein bos te vormen. Tussen de verhogingen, onder het dichte bladerdak, is het koeler, vochtiger, en groeit er andere vegetatie dan aan de open kant van de bult. Dat allemaal op een stukje van zo’n 1.500 m².

Tot mijn vreugde groeit de daslook er optimaal, vooral langs het paadje over de bult, naast de struiken, onder de bomen. Alsof er sneeuw gevallen is. Gelukkig maar dat de gemeente erg beperkt onderhoud pleegt. Wat me verbaast, is dat ik nooit iemand de daslook zie plukken. Je kunt het prima eten in een salade. Het jonge blad is smakelijk en de bloemen zijn mooi als garnering.

Het gebied wordt intensief gebruikt. Regelmatig staat er iemand viool te spelen. ‘Ik denk dat zijn partner erg blij is met ons groen, net als zijn burens.’ Op de weide sporten de kinderen van de basisschool, eens per jaar is het een week lang een softbalterrein, soms trapt er een vader een balletje met zijn kinderen. Maar het zijn toch vooral de honden die er het rijk alleen hebben, op dit moment toegezongen door de talloze vogels die er rusten en huizen. We hebben zelfs een ransuil, weten we sinds vorige zomer. En er hangen vleermuiskasten.

In de zomer ervaren we echt de verkoeling vanuit het park. Het zijn overigens niet alleen speelveldjes die de beplanting onderbreken. Er zijn zelfs nog kleine akkers, waar vooral schapen lopen en af en toe (brandrode) runderen grazen. Een mooie, levende herinnering aan de boerderijen (en borg) die hier ooit stonden.

Het oorspronkelijke idee was, vermoed ik, dat de achtertuinen, grenzend aan de ‘groene long’ als vingers de wijk in staken en zo het leefgebied van planten en dieren verbinden en vergroten. Maar veel mensen om ons heen hebben de tuinen volledig bestraat. Met wat sneue potplanten houd je de warmte niet weg van je huis, nodig je geen vogel of een egel in je tuin uit. Bij een flinke regenbui moet je in Beijum, ook wel liefkozend klei-um genoemd, geduld hebben: het water sijpelt erg langzaam door naar de ondergrond. In onze tuin, die we gecontroleerd laten verwilderen, moeten we het pitrus echt in de gaten houden, anders neemt het alles over.

Wat veertig jaar geleden een armetierig zootje groen was, is uitgegroeid tot een kleine oase, een groene long.

Boekbespreking

Denise Humalda

Noordkrompen, zee-engelen en koffieboontjes – een schelpenboek Voor strandjutters, verzamelaars en natuurvorsers – Koos Dijksterhuis

Atlas Contact, ISBN 978 90450 4123 0, 2022, € 27,99

‘Twee derde van de oppervlakte van de aardbol bestaat uit water, en wat we met het blote oog van de zee kunnen zien, is in feite niets meer dan de huid. Wat voor wezens daaronder leven, daarvan weten we bijna niets’. Met deze frase van de Japanse schrijver Haruki Murakami begint Koos Dijksterhuis zijn schelpenboek.

Mijn liefde voor het strand en alles wat daar te vinden is stamt van lang geleden toen ik met mijn ouders op Waddeneilanden verbleef. Van alle uitstapjes vonden mijn zus en ik het strand het toppunt van plezier. Meer dan een halve eeuw later kijk ik in mijn huis naar potten vol schelpen, veren, botten, slakken, poten van krabben en wervels van vissen en zeehonden. En noordkromp: scherven en één hele. Een verslaving, dat kan ik het wel noemen. Maar een heerlijke, en je krijgt van het strand een opgeruimd hoofd, maar ook een vol huis.

Koos Dijksterhuis (1962) maakte een aansprekend boek over schelpen. Geen naslagwerk, maar een verhalenboek. Legendarische, soms ongelofelijke, ook wetenschappelijke en interessante persoonlijke ervarings- en reisverhalen. De interviews met andere schelpenliefhebbers (waaronder Thijs de Boer van het Schelpenmuseum op Schiermonnikoog) verweefde hij speels. Stevige weekdieren, fossielen, inktvissen, tweekleppigen, slakken, naaktkruipers, ze worden allemaal spannend beschreven. Met op de voorkant de heilige graal, die wel 500 jaar kan zijn: de Noordkromp. Dat weten we via de jaarringen. De linkerklep wordt vaker gevonden dan de rechter, op vooral Schiermonnikoog bij noordenwind. Waar de rechterkleppen zijn, blijft een raadsel.

Op 2 april 2022 presenteerde hij dit nieuwste boek in het Forum in Groningen met een prachtige beeldshow en sappige verhalen. Zijn achtergrond als bioloog en socioloog sijpelt door in zijn benadering en mondde reeds uit in vele boeken over vogels, eilanden en natuurwandelingen. Je kan ook met hem mee op ontdekkingsreis.

Tijdens zijn lezing hoorde ik het voor mij nieuwe woord: ‘doublet’, de beide helften van tweekleppige weekdieren. Zelf heb ik inmiddels een speciale pot vol met, naar nu blijkt: doubletten. Maar wat zijn zee-engelen? Kwetsbare zeeschelpdieren die niet tegen opwarming en verzuring van de zee kunnen, lees ik. Hun kalkschelpjes lossen langzaam op. Die onthutsende kant behandelt Koos Dijksterhuis ook in zijn boek. De in de titel ook genoemde koffieboontjes, de kleine (van een halve tot een hele centimeter) bolle, ovale slakkenhuisjes, zien er subtiel en aibaar uit.

Een boek waar je struinend in kan bladeren, lezen en je vergapen aan de foto's.

Tip: Koop of bestel online bij de plaatselijke boekhandel. Ook te leen in de bibliotheek.

*Heb je zelf een goed idee voor een boekbespreking?
Mail dan naar de redactie:*

ivngroningen.redactiegroeningen@gmail.com

Het interessante leven van ... de gierzwaluw

Tekst: Edda Kammenga Foto's: Gerrit Kiekebos | natuurlijkgevat.nl

Ieder jaar kijk ik er weer naar uit, de komst van de 100-dagenvogel, een uitgesproken zomergast. Eind april komen de eerste gierzwaluwen aan, meestal mannetjes die al eerder hebben gebroed. Enkele dagen later komen ook de vrouwtjes en de vogels die nog niet eerder gebroed hebben.¹ Eind juli zijn de meesten alweer vertrokken, terug naar tropisch Afrika.

Geen zwaluw

Een gierzwaluw is geen echte zwaluw, maar hoort tot de familie van gierzwaluwen. De gierzwaluw is ongeveer 18 cm lang, weegt ruim 40 gram, heeft een spanwijdte van ruim 40 cm en een perfect gestroomlijnd lichaam. De wetenschappelijke naam is *Apus apus*, wat voetloze vogel betekent. Ze hebben wel degelijk klauwtjes, maar gebruiken ze zelden. De vier tenen met scherpe nagels wijzen naar voren. Hiermee kunnen ze aan een ruwe wand hangen of in het nest onhandig lopen. De gemiddelde levensduur is 6 à 7 jaar, de oudste teruggevonden gierzwaluw was zelfs 20 jaar.

Vliegen

Gierzwaluwen zijn bijna altijd in de lucht. Ze kunnen in de lucht paren en zelfs vliegend slapen. Ze vallen vooral op als ze in groepen luid gierend over daken en tussen huizen rondvliegen. Tijdens dit vliegende leven worden enorme afstanden afgelegd, tot wel 300.000 km per jaar, 7x rond de aarde! Onderzoek met geolocators toont aan dat een gierzwaluw zeker 10 maanden onafgebroken in de lucht kan zijn.² Het vermoeden bestaat dat niet-broedende vogels het hele jaar in de lucht zijn. Niet-broedende, nestzoekende vogels inspecteren in de vroege ochtend en avonden de kolonies en de nesten. Ze doen dit vaak met veel kabaal. Tegen de avond verzamelen gierzwaluwen die geen nest hebben zich in groepen en stijgen dan tot een hoogte van drie tot vijf kilometer. Ze laten zich in een soort halfslaap meevoeren op thermiek en cirkelen langzaam naar beneden.

Broeden

Gierzwaluwen broeden vaak in kolonies. Oorspronkelijk waren ze rotsbewoners, sinds mensenheugenis gebruiken ze menselijke gebouwen: onder dakpannen, in kieren en gaten in muren, en in nestkasten. Ze gebruiken vaak jarenlang dezelfde nestplaats en vormen een paar voor het leven. In mei worden 2 tot 3 witte eieren gelegd. Het nest stelt niet zoveel voor. Uit de lucht geviste veertjes, haren, sprietjes en zaadpluis worden met speeksel aan elkaar geplakt. Beide ouders delen de zorg voor het broeden en voeden van de jongen.

De broedduur (18–27 dagen) en het uitvliegen van de jongen (na 37–56 dagen) is afhankelijk van de weersomstandigheden.¹ Bij langdurig slecht weer blijft één van de ouders met de eieren of de hele jonge vogels op het nest in 'winterslaap', een soort verstijvingstoestand; het hart klopt langzamer, de lichaamstemperatuur is verlaagd. Oudere jongen worden alleen in het nest achtergelaten en gaan ook in 'winterslaap', de ouders gaan voedsel zoeken. Pas als die op het nest terugkeren en hun jongen verwarmen worden deze weer actief.

Voedsel en drinken

Gierzwaluwen hebben een enorme snavelopening waarmee ze al vliegend insecten vangen en opeten. Per dag kan een gierzwaluwgezin wel 20.000 insecten eten. Als ze jongen hebben, maken ze een voedselbal, waarin 300 insecten kunnen inzitten. De jongen worden maar af en toe gevoerd, maar dan wel met een flinke voedselbal ineens.

Doorgaans zoeken de broedparen hun voedsel een paar kilometer rond de nestplaats, maar bij periodes met veel regen en harde wind zijn er te weinig insecten en kunnen ze tot honderden kilometers ver gaan waar het weer gunstiger is.

In insecten zit genoeg vocht, maar als het erg warm is kunnen ze drinken door vlak boven het water te vliegen en met de snavel water te scheppen.

1) <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-006-Kennisdocument-Gierzwaluw-1.0.pdf>

2) <http://www.sci-news.com/biology/common-swifts-stay-ten-months-air-04324.html>

Gierzwaluwbescherming in de stad Groningen

Tekst: Rob Lindeboom, Stadsvogelwerkgroep, Avifauna Groningen

Foto's: Gerrit Kiekebos | natuurlijkgevat.nl

De Stadsvogelwerkgroep (SVWG) is één van de vrijwilligerswerkgroepen van de provinciale vogelvereniging Avifauna Groningen. De SVWG timmert al zeker 25 jaar aan de weg, waarvan de eerste 10 jaar als Gierzwaluwwerkgroep. Aanvankelijk was behoud, bescherming en (eventuele) uitbreiding van de Gierzwaluw de centrale doelstelling. Later is die verbreed naar andere gebouwbewonende soorten (als Huismus, Huiszwaluw, Zwarte roodstaart, Spreeuw en Kauw) en soorten van tuin en park (als Merel, Koolmees, Pimpelmees, Zanglijster, Zwartkop en Tjiftjaf).

Werkwijze

De werkwijze van de SVWG is constructief. Wij benaderen projectontwikkelaars en woningbouwcorporaties actief wanneer wij kansen zien voor de inbouw van nestkasten in projecten. Het gaat dan om adviezen over locatie, aard en aantallen neststenen voor Gierzwaluw, Huismus en Zwarte roodstaart in nieuwbouw en een enkele keer bij renovatie of onderhoud. Zo adviseerden we woningbouwvereniging Nijestee bij de inbouw van gierzwaluw- en huismusnestkasten in de nieuwe gebouwen in de Grunobuurt. Ook zorgden wij er mede voor dat de watertoren aan de Noorderbinnensingel bij renovatie circa 10 jaar geleden 15–20 gierzwaluwnestkasten heeft gekregen en dat de watertoren aan de Hofstede de Grootkade, die nu gerenoveerd wordt, nestkasten voor Gierzwaluw, Huismus, Zwarte roodstaart én Slechtvalk krijgt.

We hebben in het verleden twee keer een stadsdekkende gierzwaluw telling uitgevoerd (2001–2002 en 2014). De werkwijze, resultaten en wetenswaardigheden van de laatste telling zijn na te kijken in *De Grauwe Gors* (jaargang 43-2016). Aan deze tellingen namen veel leden van de Vogelwerkgroep van het IVN Groningen Haren dan wel dubbelleden (IVN en Avifauna) deel.

De SVWG neemt een kritische houding aan wanneer wettelijke regels (Natuurbeschermingswet) overschreden of niet serieus worden genomen. In deze situaties schakelen we het bevoegd gezag in (veelal provincie Groningen) en vragen om handhaving. Ook spreken we de gemeente Groningen aan als ze haar eigen beleid met voeten treedt.

Gierzwaluw en Huismus hebben jaarrond beschermde nestplaatsen, die in het broedseizoen niet mogen worden verstoord en buiten het broedseizoen bij vernietiging gecompenseerd moeten worden. Alle andere vogelsoorten hebben nesten, die gedurende de broedperiode beschermd zijn.

De SVWG heeft één keer per jaar een overleg met de stadsecologen van de gemeente en met een afgevaardigde van de vogelwerkgroep van IVN Groningen Haren, waarin we actuele zaken bespreken op het gebied van de stadsvogels. Onderwerpen zijn onder andere:

- *Soort Management Plan (SMP)*: de gemeente Groningen heeft in 2019 met vijf woningcorporaties een overeenkomst getekend om bij sloop en vervolgens nieuwbouw en bij isolatie en onderhoud van woningen ter compensatie nestkasten en verblijfskasten te realiseren voor Huismus, Gierzwaluw en vleermuizen. De SVWG was betrokken in de ontwerp- en definitieve fase van dit plan en blijft de uitwerking en resultaten volgen;
- *Natuurinclusief bouwen*: ons inziens moet bij nieuwbouw het plaatsen van nestkasten voor bijvoorbeeld Gierzwaluw en Huismus en verblijfskasten voor vleermuizen een standaard werkwijze worden voor gemeente, woningbouwverenigingen, projectontwikkelaars, architecten en aannemers. Onlangs is het Beleidskader Natuurinclusief Bouwen (NIB) verschenen en vastgesteld door de gemeenteraad. Daarin is het inbouwen van nestkasten één van de onderdelen.

De SVWG bestaat slechts uit drie personen en we stellen ons daarom terughoudend op in de advisering op gemeentelijke (bestemmings)plannen. De focus ligt op plannen binnen het bebouwde gebied van de stad Groningen en richt zich primair op adviezen voor het stimuleren en borgen van de inbouw van nestkasten in nieuwe gebouwen en de bescherming en behoud van parkvogels. Het eerste item is onder andere door introductie van het SMP en NIB aanzienlijk beter geborgd, waardoor op dat vlak onze werkzaamheden verminderen.

Wervels - Raku keramiek

De Raku keramieken zijn door Jiddy Kammenga maakt. Het zijn vier ruggenwervels en twee nek-wervels van witte klei. Door traumareacties en stress kreeg zij fysiek last van haar wervels.

Jiddy: "Eigenlijk ligt in mijn wervels mijn trauma opgeslagen". Omdat het werk een auto-biografische inslag heeft, was het maken voor haar heel bijzonder. Klei is een heel intiem materiaal, je duikt er met je vingers in. Wervels zijn ontzettend complex van vorm en kwamen niet zomaar tot stand.

Met hulp van een model van haar fysiotherapeut en 3D modellen van internet modelleerde ze. Had ze het ene aanzicht goed van vorm, dan klopte het van een andere kant weer niet. Het heeft echt haar aandacht nodig gehad om de vorm te doorgronden.

Daarna zijn de wervels ondergedompeld in transparante glazuur en volgens de Japanse Raku methode gebakken. Door het hoog stoken schrikt het glazuur als het uit de oven komt waardoor er barstjes ontstaan. Op die plekken verbrandt de klei waardoor de scheurtjes zwart worden. En ze moest ze zo maken dat ze tijdens het stoken niet uit elkaar zouden ploffen. Bij het woeste Raku stoken heb je nu eenmaal niet alles in de hand. Nadat ze helemaal schoon waren geschrobd zagen ze eruit, zoals zij het in haar hoofd had.

Toen ik een foto van deze keramische wervels zag, kwam onmiddellijk de wens in mijn hoofd er echte wervels bij te plaatsen. En ik dacht meteen aan mijn vrienden Ank en Bert die verknocht zijn aan de zee en het strand, resulterend in vitrinekasten vol met vondsten. Ze waren bereid in hun collectie te duiken om wervels van zeedieren naast de keramieken te kunnen tonen.

Zwervend over de stranden van vele Waddeneilanden inclusief de Duitse en Deense verzamelden ze deze zeven. De grootste is waarschijnlijk van een bruinvis. Die ene kleinere donkere heb ik zelf op Schiermonnikoog gevonden.

Tekst Denise Humalda, fotografie Frans Kromme

Op zoek naar dassen, bevers, otters en marters

Tekst Edda Kammenga Foto's Sonja van der Wijk

Regelmatig hoor ik haar naam in verband met sporen van otters en bevers. Op Twitter plaatst ze foto's van haar wildcamera, intrigerende plaatjes van jonge otters en een boomarter. Of een foto vanuit de kano van haar ontmoetingen op het water.

Foto Kim Hunnensen

Wie is Sonja van der Wijk? Waar komt haar interesse in de dieren vandaan? Als ik haar toevallig tegenkom in Vennebroek bij het kantoor van Natuurmonumenten, maken we een afspraak voor een interview.

Hoe ben je betrokken geraakt bij het onderzoek naar otters en bevers? Is het je werk?

“Toen ik mijn studiekeuze ging maken was het de keus tussen kunstacademie en biologie. Ik kon goed tekenen en was niet goed in de bètavakken, dus werd het de kunstacademie.

Maar biologie bleef altijd trekken en via via deed ik een keer mee met tellingen van de dassenwerkgroep. Hier werd ik heel enthousiast van. In de Onlanden werd nog niet gemonitord, daar kon ik op zoek gaan naar dassensporen. Zo ben ik als vrijwilliger begonnen.

Ik kan het veldwerk goed combineren met mijn werk als zelfstandig ontwerper en illustrator. Daarin komt mijn liefde voor dieren ook terug. Ik ontwerp haakpatronen van dieren en verkoop de patronen wereldwijd via internet”.

Van het een komt het ander

“Als beginner weet je niet waar je moet kijken, dus ik ging eerst met een ervaren dassenkenner op zoek. Zo leerde ik snel. Maar zoveel dassen zijn er ook weer niet, en op de wildcamera's in het gebied zag ik ook

Otter

boommarters en een bunzing. Wat kon ik nog meer gaan doen?

In 2019 hoorde ik van Jacob de Bruin, ecooloog bij Natuurmonumenten, over een vrijwilligersvacature voor onderzoek naar otters. De spraints (otterpoep) werden verzameld en op DNA onderzocht. Ik kreeg een spoedcursus van Cindy de Jonge en ging aan de slag.

Iedere keer als ik een nieuw dier op de wildcamera zie, zoek ik er alles over op. Over de leefwijze, over de ecologie. Ik ben dan heel fanatiek en heel gefocust. Vervolgens ging ik aan de slag met een vraag van Jacob waarom er aan de westkant van de A28 geen bevers waren, en dus ook nog niet in Friescheveen. Zo kwam er steeds meer bij.

Ik doe nu de monitoring in een deel van de Onlanden, Friescheveen en Polder Lappenvoort”.

Waar komt je inspiratie vandaan?

“Mijn insteek is dieren beschermen. Ik zie ook resultaten van mijn werk. Door de beelden van de otter met jongen op de wildcamera in Friescheveen zijn er waarschuwborden geplaatst op de Meerweg en komt er ook een otterpassage onder de weg door. De samenwerking van Natuurmonumenten met de Provincie Groningen is goed, daardoor kunnen dit soort maatregelen tot stand komen. Ook raak ik erg geïnspireerd door natuurprogramma's zoals BBC-Springwatch, Autumnwatch en Winterwatch. Hier is veel aandacht voor natuurbeschermingsprogramma's. Doordat ik steeds meer zie en weet, raak ik steeds nieuwsgieriger hoe alles met elkaar samenhangt en ga ik op onderzoek uit”.

Onderzoek 1

Je vertelde dat je gevraagd werd om onderzoek te doen naar de bevers. Hoe ging dat in zijn werk?

“Bij het Noord-Willemskanaal ging ik op zoek naar beversporen. Ik had niet verwacht als beginner zo snel sporen te vinden. Maar ik vond een krabhoop met bevergeil. Dat heeft een zeer specifieke geur, onmiskenbaar. Dat was een hoogtepunt, het is zo gaaf als je naar huis fietst en zo'n ontdekking hebt gedaan. Daarna ben ik gaan zoeken hoever de bever gevorderd was. Ik volgde de Oude Aa tot aan het Paterswoldsemeer en vond overal knaagsporen, wat takken uit de oever, maar geen burcht. Bevers bouwen eerst een oeverhol en dat groeit later pas uit tot een grote burcht.

Uiteindelijk vonden we een grote bewoonde burcht in het Friescheveen. Op de wildcamera was te zien dat er dat jaar ook jongen waren. Deze burcht moest er al een hele poos zitten en hoorde niet bij de eerder gevonden sporen. Aan het Noord-Willemskanaal zijn nu in ieder geval twee burchten bekend”.

Onderzoek 2

“Op de wildcamera in Friescheveen zag ik dat er boommarters actief zijn. Twee verschillende vrouwtjes, ik kon zien dat de een drachtig was en de andere zogend. Er is ook een mannetje gezien, je merkt het al aan het gedrag. Mannetjes zijn onderzoekender en vrouwtjes lijken nerveuzer, kijken veel om zich heen. Van hieruit komt mijn onderzoeksvraag: wordt het territorium kleiner als er voldoende voedsel is? Alle dieren hier krijgen ieder jaar jongen. Wezels, marters, vossen, er is dus veel voedselaanbod.

Je kunt individuele boommarters herkennen aan de beftekening, die is bij alle dieren verschillend. Normaal hebben boommarters een behoorlijk groot territorium, ik ben heel benieuwd hoeveel verschillende individuen hier leven”.

Bescherming

“De kleine en grotere zoogdieren die hier voorkomen zijn een compliment voor het gebied. We moeten er alles aan doen om de habitat te behouden. Het is zeer de moeite waard om het te beschermen. Ik kom er ook zo min mogelijk, wil de rust niet verstoren. Ik heb een verantwoordelijkheid om te beschermen. Dus ik doe de monitoring niet in het broedseizoen, voor je het weet worden jongen in de steek gelaten. Daarom heb ik in het veld ook herkenbare kleding van Natuurmonumenten aan. Zodat anderen zien dat ik niet als ‘zomaar nieuwsgierige’ in gebieden ben die niet toegankelijk zijn voor anderen. Mijn activiteiten zijn onderdeel van het NEM-netwerk ecologische monitoring.

Er hoeft niet altijd iets ‘verbeterd’ te worden of omgevormd tot kruidenrijk grasland. De ruigtes en het ‘niet-beheer’ zijn ook noodzakelijk. Laat het gebied met rust. Gelukkig wordt nu eindelijk begonnen met de afronding van de ecologische verbindingzone aan de Meerweg. Hiermee wordt het Paterswoldsemeer verbonden met de Drentse Aa. Dan is er een belangrijke schakel gevormd tussen de grote natuurgebieden in centraal Groningen en de kop van Drenthe. Hierdoor kunnen diersoorten zoals de otter, kikker, ringslang en vissen zich op een veilige manier tussen de gebieden verplaatsen”.

Topervaring

Je maakt vast hele bijzondere dingen mee. “Ja, een van mijn mooiste ervaringen was een otter met een reuzennis op Friescheveen afgelopen maart. Ik zat te shaken in de boot, zo fantastisch en bijzonder. En een ontmoeting met de bever, heel dichtbij de kano. Nieuwsgierig, bleef in de buurt, sloeg met de staart, dook even onder, kwam weer terug. Bevers stralen rust en vreedzaamheid uit. Otters zijn onverwacht, speels”.

Toekomst

“Ik zoek geen werktoekomst in de natuur. Als vrijwilliger ben ik onafhankelijk. Ik heb de vrijheid om ergens iets van te vinden, me ergens boos over te maken. Nu heb ik niet veel ‘macht’, maar wel invloed als deskundige vrijwilliger. Wildcamera's helpen daarbij. Het vrijwilligerswerk is echt een verrijking van mijn leven”.

BEVERBURCHTEN BEVEILIGD MET CAMERATOEZICHT VOOR MEER PRIVACY BEWONERS

WoesteLanders eten samen in de openlucht

IVN-jongerenorganisatie WoesteLand

Interview met Ben Krom

Aranea Koetsier-De Heer

Als je vroeger actief was in de natuurbescherming dan ging je misschien wel met ze mee op pad, of je hebt wellicht iets over ze gelezen in het lentenummer van het IVN-magazine *Mens en Natuur*. **WoesteLand** is namelijk de jongerenorganisatie van IVN, die in 1962 ontstond toen IVN voor het eerst een natuurbeschermingswerkkamp voor jongeren organiseerde. Anno 2022 is dat nog steeds het doel. In binnen- en buitenland worden er activiteiten en vakanties in de natuur georganiseerd voor de leeftijdsgroepen 12 tot 15 jaar en 16 tot 30 jaar. Naast gezelligheid staat het beschermen van de natuur nog steeds voorop. Een van de begeleiders die de activiteiten mede organiseert en in Groningen woont is Ben Krom (22 jaar). Ik spreek met hem over zijn ervaringen.

Op pad met WoesteLand

Als 17-jarige was Ben op zoek naar een natuurorganisatie voor jongeren om actief bezig te zijn in de natuur. Hij ging al met Jongeren in de Natuur (JNM) mee, maar naarmate Ben ouder werd, ging hij op zoek naar activiteiten voor een oudere doelgroep. Ook wilde de derdejaars biologiestudent meer doen met flora, vanwege zijn interesse in planten. Dit vond hij bij WoesteLand. “Laat ik dat eens proberen,” dacht Ben en hij ging een week lang op kamp mee naar Terschelling. “We hebben op de hei dennetjes weggehaald en Rimpelroos verwijderd. Het weghalen van de Rimpelroos was vanwege de wortels een lastige klus, maar een belangrijke, omdat de Rimpelroos anders de oorspronkelijke vegetatie verdringt.”

Ben vertelt dat er tijdens zo’n kampeerweek(end) altijd een programma is waarbij de deelnemers samen ontbijten en lunchen. Een paar deelnemers en een begeleider koken of doen boodschappen en er wordt gewerkt. “We werken bijvoorbeeld in opdracht van Natuurmonumenten waarbij we helpen met het bosbeheer.” Ben benadrukt dat het niet alleen maar werken is: “Naast het bezig zijn in de natuur is er ook ruimte voor vrije tijd en vaak zitten we ’s avonds bij een kampvuur.”

Gemiddeld gaan er 25 jongeren mee tijdens een kampeerweek en zijn er ongeveer 15 jongeren aanwezig tijdens de weekenden. Ben omschrijft de Woesteland-ganger als *open minded*, iemand die de natuur belangrijk vindt en graag de handen uit de mouwen steekt. Zo ziet Ben zichzelf ook en dat zorgde ervoor dat hij op Terschelling een goede band kon opbouwen met de andere deelnemers. Hij kijkt met veel plezier terug op zijn tijd op het eiland: “Je vormt dan als groep een mini-universum, een soort bubbel. Je werkt allemaal aan hetzelfde doel en bouwt een sterke band op. Het is een leuke manier om anderen te leren kennen. Verder is er weinig afleiding en je hoeft niks. Aan het eind van de week is het jammer dat het voorbij is.”

Ben Krom (links) op Schiermonnikoog in 2019

Tijdens de WoesteLand-week op Terschelling in 2017 wordt de invasieve exoot Rimpelroos door de deelnemers weggehaald

Actief als begeleider

Voor het organiseren van de activiteiten is het belangrijk dat er voldoende begeleiders zijn. Sinds een jaar is Ben daarom als begeleider betrokken bij Woesteland. Hij zegt hierover: “In het organiseren van een kamp gaat veel voorbereiding zitten. Vooral het vinden van een nieuwe locatie kost veel tijd.” Toch ervaart Ben het als prettig, hij doet er veel ervaring mee op en heeft leuk contact met de andere begeleiders. Bovendien heeft het begeleider zijn nog een voordeel, voor hen is de deelname aan de kampen en activiteiten gratis.

WoesteLand is altijd op zoek naar nieuwe locaties. Ben komt daarom graag in contact met biologische boeren en/of beheerders van natuurgebieden: “Iedere boer met een duurzame of biologische bedrijfsvoering en/of die een natuurgebied beheert en een samenwerking tussen een groep enthousiaste jonge vrijwilligers ziet zitten, kan contact opnemen via info@woesteland.nl.” Ben voegt er nog aan toe dat de locatie een plek moet bieden waar ze hun tenten kunnen opzetten en waar stromend water en een wc aanwezig is.

Oproep: Begeleiders gezocht

De activiteiten die Woesteland organiseert kunnen alleen plaatsvinden als er voldoende begeleiders zijn. Daarom doet Ben in deze editie van de *Groeningen* graag een oproep: ben jij of ken jij een jongere die ook graag begeleider wil zijn bij WoesteLand? Kijk dan eens op woesteland.nl/word-begeleider voor meer informatie. Je leest er onder andere waar je als begeleider aan moet voldoen en wat de vrijwillige functie precies inhoudt.

Agenda WoesteLand

Zet 'm op! (16 t/m 30 jaar)

24 t/m 26 juni 2022 - Zethem (GLD)

Down de Dassenburcht (16 t/m 30 jaar)

1 t/m 5 augustus 2022 – Nijberkoop (FRL)

Woodstack (12 t/m 15 jaar)

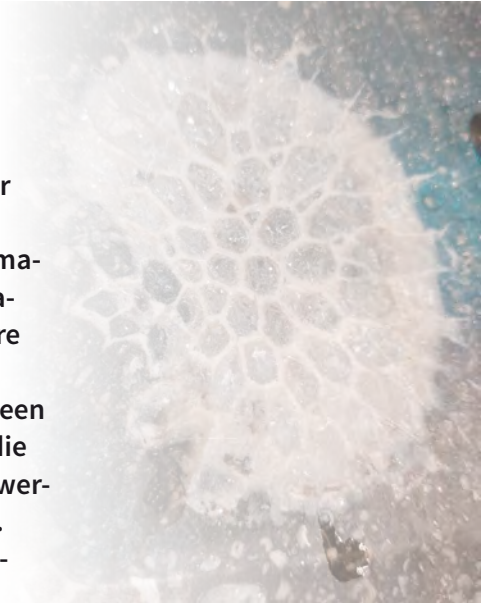
17 t/m 21 augustus 2022 – Echten (DR)

[Kijk voor meer info op woesteland.nl](http://woesteland.nl)

Stadsfossielen: burgers zoeken ook

Denise Humalda

Stadspaleontoloog en emeritus hoogleraar Jelle Reumer vertelt ons dit voorjaar in een Studium Generale-lezing niet alleen over fossielen, maar ook over het inschakelen van burgers bij dataverzameling voor wetenschappelijk onderzoek. ‘Leve de Citizen Science’ lezen we op een dia. Amateurwetenschap wordt het ook wel genoemd. Maar met dat woord, amateur, is Jelle Reumer niet tevreden. Het klinkt alsof hier over een mindere soort wordt gesproken. Hij geeft de voorkeur aan: Liefhebber. Dit wordt ondersteund door het gegeven dat ook Darwin geen bioloog was, maar een theoloog. Ook bijvoorbeeld astronomie is afhankelijk van liefhebbers, die foto’s van het heelal bestuderen. Met alleen de wetenschappelijk medewerkers en studenten zou je lang niet zo veel gegevens kunnen verzamelen. Ditzelfde gebeurt ook bij SOVON en FLORON, waar tellingen worden verricht door vrijwilligers naar vogels en Nederlandse wilde flora.

Als wij door een stad lopen, zijn ze daar pal voor onze neus, in het plaveisel, in muren van kerken, in vloeren van boekhandels en raadhuisen, op monumentale sokkels en grafstenen. Het zijn schitterende fossielen en met het blote oog waar te nemen. Fossielen zijn alle resten en sporen van planten en dieren die geconserveerd zijn in gesteente. Reumer schreef er een boek over, met als titel: Kijk waar je loopt! ‘De veelkleurige, onverwachte en verrassende opbrengst van fossiel Nederland en Vlaanderen is ruimhartig afgebeeld, nauwgezet in kaart gebracht en beschreven naar groeve van herkomst, diersoort en geschat versteningsmoment. Het resultaat: een handzaam fossilarium, met uitvoerige en toegemeten fossielhistorische beschrijvingen van wat u nog niet eerder zag, totdat Jelle Reumer u de ogen opende. Hij beschrijft de invasieve exoten van miljoenen jaren oud, en boort terloops een fascinerende historische tijdlaag aan in de welvaartsgeschiedenis van de publieke ruimte.’ Zo luidt de beschrijving op de achterkant van zijn boek.

Ook in de stad Groningen zijn versteende dieren en planten te vinden, dankzij geïmporteerde gesteenten uit België en Duitsland.

Reumer neemt ons tijdens een excursie mee op zoektocht. Op het Martinikerkhof wijst hij op het voetstuk van het oorlogsmonument Sint-Joris en de draak. Daar zitten ze in de stenen, velerlei fossiele schelpen en sponzen (eencellige wezens van hard materiaal, die een soort steigerwerk van kiezelnaalden en skeletjes vormen; zo fossiliseren ze tot bloemkelken of bekertjes) in het Muschelkalk. Dit is een gesteente van kalksteen en mergel: 140 miljoen jaar oud, de geologische periode van het **Krijt**. Ook goed waarneembaar zijn de laagjes kalkachtige sedimenten afgezet door eencelligen. Ook wel algenmatten genaamd.

Verderop in de Kreupelstraat zien we vlekken op de pilaren: ook sponzen en delen van planten. Als je ze eenmaal herkent, zie je ze overal.

Op naar de entree van de voormalige V&D, waar tegenwoordig de Jumbo huist. Daar is een kalkstenen trap geplaatst, die vol zit met de meest magische vormen van miljoenen jaren her. Versteende overblijfselen van schelpen en kolonies van koralen als honingraten, kalkpunten, kokersponzen, zeelilies en inktvissen. Zo werp je een blik op het leven van 350 miljoen jaar geleden: het **Carboon**.

Ook het Stadhuis zit stampvol met fossielen, stukjes solitaire koraal en spons in de voorgevel. En dan het volgende hoogtepunt bij boekhandel Van der Velde op de afdeling kinderboeken, in de vloer wemelt het van de zee-egels en sponzen.

Tijdvak	Hoeveel miljoen jaar geleden begonnen?
Holoceen	0,01
Pleistoceen	2,5
Pliocene	5
Mioceen	26
Oligoceen	37
Eoceen	53
Paleoceen	66
Krijt	144
Jura	190
Trias	225
Perm	280
Carboon	360
Devoon	395
Siluur	430
Ordovicium	500
Cambrium	570
Precambrium	4600

We eindigen bij de ingang van de parkeergarage Ossenmarkt: bekersponzen en versteende planten. Bovendien duidelijke Rostroconchen: uitgestorven weekdieren uit het vroege **Cambrium**, ouder dan 490 miljoen jaar geleden.

Reumer eindigt zijn onthullende excursie met het noemen van een trap en bordes aan het Hoge der Aa, waar prachtige sponzen te bewonderen zijn. Maar daar moeten we natuurlijk niet allemaal tegelijk heengaan zo waarschuwt hij ons.

Nog een tip: maak het fossiel nat en je ziet 'm nog veel beter.

Groene Wegwijzer

Aranea Koetsier

Ken je de vernieuwde Groene Wegwijzer op onze website? Hier geven we je (lokale) tips waarmee je aan de slag kunt om je leefomgeving groener en duurzamer te maken.

Regelmatig plaatsen we nieuwe tips op www.ivn.nl/afdeling/groningen-haren

Geveltuin aanvragen of boomtuin adopteren

Wil jij ook wonen in een groenere straat? Dan kun je bij de Gemeente Groningen een geveltuin aanvragen of een boom adopteren. Kijk voor meer informatie en de voorwaarden op de website van de gemeente.

<https://gemeente.groningen.nl/geveltuin-aanvragen-of-boomtuin-adopteren>

Duurzame kaart van Groningen

Op de duurzame kaart van Groningen staan allerlei duurzame initiatieven, van winkels en een kapper tot restaurants. De duurzame kaart is ontwikkeld door de Green Office van de Rijksuniversiteit Groningen. Bezoek hun website om de kaart te bekijken.

<https://www.rug.nl/about-ug/profile/facts-and-figures/duurzaamheid/wat-kun-je-doen/duurzame-tips/duurzame-kaart-van-groningen#:~:text=De%20Green%20Office%20heeft%20een,via%20greenoffice@rug.nl!>

Groningen Klimaatbestendig

Op www.groningenklimaatbestendig.nl heeft de Gemeente Groningen verschillende initiatieven verzameld waaraan je zelf mee kunt doen om de gemeente klimaatbestendiger te maken. Ook kun je een de Bomenmonitor, Hittestresskaart en Wateroverlastkaart bekijken voor de klimaatbestendigheid van jouw straat of buurt.

Voor tuinbezitters

Heb je een tuin? Kijk dan eens op de speciale pagina voor tuinbezitters van het landelijke IVN. Hierop worden regelmatig artikelen geplaatst over hoe je bijvoorbeeld biodiversiteit kunt stimuleren, voor natuurlijke waterafvoer kunt zorgen en hittestress kunt beperken.

<https://www.ivn.nl/tuinbezitter>

Doe een zelfscan

Op de website van Natuur & Milieu staat een zelfscan om te kijken wat je zelf kun doen voor de natuur en het klimaat. Ook vind je hier tips en inspiratie over onderwerpen zoals wonen, reizen, spullen en eten.

<https://natuurenmilieu.nl/doe-mee/>

Heb je zelf een tip voor de Groene Wegwijzer?

Stuur dan een mail naar ivngroningen.redactiegroningen@gmail.com

Struinen op Schiermonnikoog

Ike Pots

Regelmatig gaan wij op pad. 'Wij' zijn een groep IVN-gidsen die na de Natuurgidsopleiding verder zijn gegaan met het bezoeken van diverse natuurgebieden. Dit keer staat Schiermonnikoog op het programma.

De dynamiek van getij, wind, stuifduinen, kwelders en geulen maakt een eiland zo bijzonder. Hier hebben planten en dieren zich aangepast aan de extreme omstandigheden. Bij aankomst in de haven worden we gelijk al verwelkomd door het geluid van vogels.

Het is laag water en veel vogels zijn druk aan 't foerageren. Aan de rand van de kwelder zien we witte bloemen, Engels lepelblad. Ook het Melkkruid bloeit al. Zo met je neus op de planten ontdekken we vele andere zoutminnende planten. Eigenlijk beminnen deze planten geen zout, maar weten er op ingenieuze wijze mee om te gaan. Zo bijzonder.

Bij de bank van Banck genieten we van een weidse blik over Het Rif, hier zien we het Brede ereprijs voorzichtig paars kleuren. Langs het pad en tussen de klinkers van het gehele fietspad ontdekken we een van Nederlands kleinste plantjes, het Mosbloempje. Volgens Waarneming.nl ... zeldzaam. Je moet er wel voor op de knieën om deze goed te kunnen bekijken. Met de zeldzaamheid van dit plantje valt het hier wel wat mee. We fietsen verder naar de Westerplas, het zoetwaterbekken van Schiermonnikoog. Vanuit de kijkhut heb

je mooi zicht op de plas. Dan naar de Hertenbosvallei, een van de bloemrijkste stukjes van het eiland. Hier hopen we op bijzondere planten zoals de orchis. We hoeven niet lang te zoeken. De Brede orchis, maar ook andere zeldzame soorten zoals Addertong en Gewone vleugeltjesbloem, staan pal naast het pad. We moeten ons inhouden om niet het veld in te lopen op zoek naar meer soorten. Lastig.

Nog één plek willen we bezoeken en dan zit de dag er al weer op. Kobbeduinen. Een kwelder waar eb en vloed de geulen voedt met water. Hier horen we de Veldleeuwerik en Nachtegaal. Ze zingen dat het een lust is en weten van geen ophouden.

Ook de terugreis gaat langs verschillende mooie plekken. In de haven zien we de Lepelaars bij het opkomend tij druk bezig met een laatste maaltijd, een mooie afsluiter dus. Allen zijn het erover eens, het was een prachtige dag.

VERREKIJKER WINKEL.NL
Poelstraat 19 Groningen | 050-312 86 84

Meer dan 300 verschillende verrekijkers
Telescopen en statieven uit voorraad leverbaar
Warmtebeeldkijkers en outdoor tassen
Persoonlijk en specialistisch advies

SIPKES [●]
beeldbepalend

In memoriam Carlo Ensing

Lammert Tiesinga

Op zondag 22 mei overleed op 59-jarige leeftijd ons voormalig bestuurslid Carlo Ensing. Carlo werd eerder al getroffen door een herseninfarct, leek daarvan te herstellen, maar is die zondag toch nog plotseling overleden.

De meesten van ons kennen hem als penningmeester, een rol die hij vervulde vanaf december 2012 tot maart 2018. Hij begon echter als voorzitter, in maart 2011 als opvolger van voormalig voorzitter Gert Jan Huiskes. Daaraan begon hij enthousiast. Toen de toenmalige penningmeester naar Amsterdam verhuisde, nam hij ook die taak tijdelijk op zich. Uiteindelijk besloot hij door te gaan als penningmeester, omdat hij zich in die rol meer thuis voelde.

Behalve als penningmeester was hij ook op andere manieren actief voor onze IVN-afdeling. Zo hielp hij de bewoners van de Singels om de kap van de kastanjabomen tegen te houden. Daarnaast nam hij enkele jaren deel aan het gemeentelijk Bestuurlijk Overleg Stadsnatuur, aan het IVN districtsoverleg Groningen en vertegenwoordigde hij enkele jaren het district Groningen in de Landelijke Raad. Het was niet gering, wat hij op zich nam. Daarnaast werd voor Carlo het werk als penningmeester steeds zwaarder door de sterke groei van het aantal leden. De penningmeester deed toen niet alleen de financiële boekhouding, maar ook de administratie van leden en donateurs en de contributie-inning. Nieuwe leden en donateurs kregen een informatiepakket toegestuurd, niet- of te laat-betalende leden kregen een aanmaning, enz. Het werd steeds duidelijker dat het hem teveel werd. In 2018 had Carlo zijn termijn als penningmeester volbracht. Daarna werd de boekhouding gescheiden van de ledenadministratie en nam IVN-landelijk steeds meer de contributie-inning van de afdelingen op zich.

Carlo was beschouwend van aard, had veel gevoel voor humor en een grote liefde voor de natuur. Treffend vind ik een tekst die hij als voorzitter schreef in het Voorwoord in de *Groeningen*, Herfst 2011.

“Herfst. Ik weet niet hoe het met u is, maar voor mij is de herfst het favoriete (natuur) seizoen. (...) Als de herfst zijn intrede doet komen er weer de meest prachtige kleuren en geuren naar boven die mij altijd een heel speciale en aangename stemming bezorgen. Wandelen op een zondagochtend (niet te druk) door de bossen met de felle kleuren en de aangename geur van rottende bladeren en paddestoelen. Niet voor niets wordt de herfst wel het meest sprookjesachtige seizoen genoemd. Als kind stelde je je voor dat de kabouters en elfen tevoorschijn kwamen tussen de vochtige herfstdraden en natte boomstronken. Ik herinner me dat ik als kind altijd van een oude schoendoos een kijkdoos maakte gevuld met kastanjes en eikels en andere attributen uit het grote sprookjesbos. (...) De avonden worden weer langzaam langer dus is er weer tijd voor een goed boek. In de literatuur en kunst wordt de herfst ook vaak geassocieerd met verval. Maar dan vooral ook de schoonheid die er ook in verval kan zitten. Verval betekent ook weer ruimte creëren om het nieuwe te doen ontstaan”.

Carlo was altijd zoekende, dacht na over het leven, genoot ervan en nam ook verantwoordelijkheid. We zijn als IVN-afdeling Carlo veel dank verschuldigd.

Natuur en meer!

Excursie Westpark

Martha Reining

Op 12 mei jl. was het zo ver en ging ik mee met de excursie onder leiding van drie ervaren gidsen van IVN door het Westpark. Het ligt ten westen van Groningen, tussen de wijk Vinkhuizen aan de oostkant, de Held aan de noordkant, het Hoendiep aan de zuidkant en Hoogkerk in het westen, op de smalle rug van Tynaarlo.

Als bewoner aan de overkant van het Westpark en regelmatige wandelaar in het gebied was ik nieuwsgierig naar het 'park' met de hoogteverschillen in het gebied en de enorme waterpartij in het midden (de waterskiplas).

Op het hoogste punt van het Westpark vind je Tuin in de Stad met tuintjes, een paar kampeerplekken en activiteiten zoals het adopteren van kerstbomen, die je het jaar erop weer uit de grond kunt halen. Er tegenover staan sinds 2021 de zelfgebouwde tiny houses in een groene omgeving, een fantastische plek om een aantal jaren te mogen verblijven.

Gelukkig wordt de waterplas niet actief gebruikt en kan al het riet lustig doorgroeien en hebben de ganzen, eenden en vogels zoals de tafeleend, smient, grote zilverreiger, aalscholver, winterkoning, groenling, verschillende zwaluwen en visdiefje alle rust en ruimte. En kunnen wij van hun aanwezigheid genieten, alhoewel je volgens Frans soms even stil moet zijn om ze te horen.

De verscheidenheid aan bomen werd door Zwaan belicht, waarbij het haar was opgevallen dat er behalve de verschil-

lende wilgen (o.a. schietwilg) veel taxussen waren geplant, maar de vrouwtjestaxussen ver in de minderheid zijn.

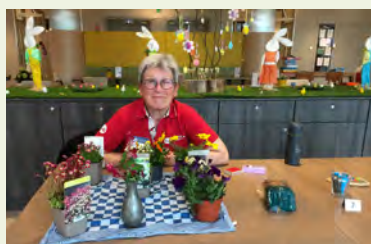
We liepen door het voedselbos Pluk'n waar houtpaadjes de weg wijzen en kwamen onderweg de parelhoentjes en de Duroc varkentjes tegen, die hier een fantastisch leven hebben, 'tot het hun tijd is'.

Aan het eind van de wandeling, die echt loopt van hoog tot laag, waarbij je af en toe een beetje klautert, kwamen we de schaapherder tegen met zijn drie geweldige Border Collies. Hij zette de afrastering alvast uit voor de kudde, die de rest van de week de hele dijk van het Westpark weer keurig heeft gemaaid.

Het enthousiaste gezelschap van een aantal klassen die in de schooltuinen aan het werk waren geweest, zorgde voor een vrolijke zonnige afsluiting van deze ontdekkingstocht door dit zeer gevarieerde gebied. En zo weet ik toch wat meer over 'mijn overkant' dan voor deze ochtend.

Maar of het Westpark een park is?

Week van de zintuigen

'Ans deed het oog.'
Foto: Edda Kammenga.

Op 6 april waren we aanwezig in Woonzorglocatie De Es van ZINN voor hun themaweek zintuigen. De bewoners schoven om de beurt aan bij onze tafeltjes. Hiltje deed *het oor* met vogelgeluiden van Kievit, Wulp, wilde eend en koolmees, met een opgezette Wulp en Kievit als aanschouwelijk model.

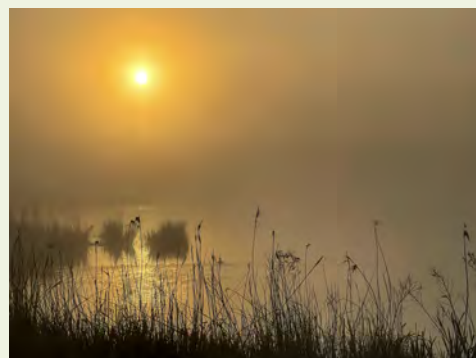
Peter zette *de neus* aan het werk met Daslook, Tijm en Lavendel. Ans had *het oog* met bloemen in alle kleuren van de regenboog. Edda *het gevoel* met dikke en dunne bladeren, steen en dennenappel. Het leverde mooie ervaringen en leuke gesprekken op.

Zonsopkomstwandeling – een impressie

Een betere ochtend in de Onlanden hadden we ons niet kunnen wensen. Op 1 mei om 5.30 uur starten we in de mist, het wordt steeds wat lichter en we zien de zon door de nevel verschijnen.

Hoempende roerdampen, heel veel rietzangers, spinwebben glinsterend van de dauw, rust, kleuren verschijnen, koolzaad, groot hoefblad en oeverzegge, een omgeknaagde beverboom onder de brug, reeën, een vlucht regenwulpen.

Om 8 uur zijn we terug bij het Aardkundig Monument aan de Hooiweg, de rest van de dag ligt nog voor ons.

Werkgroep Wilde Plantentuinen

Werkgroep Wilde Plantentuinen 50 jaar.

Ernst Flentge

Wie had ooit gedacht dat we 50 jaar zouden bestaan. Oorspronkelijk opgericht als Wilde Planten Kring Haren in 1972. Dat is een feestje waard, maar we zijn nog in een lockdown door de corona-uitbraak. Dus iets organiseren ... dan krabbel je wel even achter de oren. Eerst maar eens kijken hoe het gaat lopen.

Het bestuurtje van de werkgroep is tijdelijk uitgebreid om ideeën uit te wisselen en de plannen te verwezenlijken. We maken er niet één grote gebeurtenis van maar meerdere momenten, zodat velen ervan kunnen meegenieten.

Op 23 april waren we welkom in de tuin van Annelies Beck voor de bekende ruildag. De opkomst bleek minder dan we dachten. Veel ouderen kijken nog de kat uit de boom om ergens heen te gaan.

Op 1 mei deden we mee aan de Plantjesmarkt in de Hortus. Met onze fraaie IVN-stand hebben we vele plantjes aan de man gebracht en veel bekendheid gegeven aan ons 50-jarig bestaan. De plantjes waren door een aantal leden al van te voren opgepot en opgekweekt en vlogen de stand uit. Er werden zelfs nog even plantjes van huis gehaald, door ze uit de tuin te halen.

Een zeer geslaagde activiteit.

Wat gaan we verder doen. Alles is nog niet rond en vastgelegd maar we denken aan een bezoek aan een kwekerij, een feestdag in de Hortus (want daar zijn we opgericht), een natuurwandeling en ???

Hou de aankondigingen in de gaten.

Werkgroep Wilde Plantentuinen neemt afscheid

Ernst Flentge

Een half jaar geleden kregen we het bericht dat Eef Schipper ging verhuizen naar Emmen. Haar huis in Noordlaren was al verkocht. Dus haar werk voor de Wilde Planten Kring Haren, de latere Werkgroep Wilde Plantentuinen, kwam daarmee ook te stoppen.

Ik leerde Eef als cursist kennen begin jaren '90 tijdens de cursus Wilde Planten van ons eigen IVN. De cursusleiding bestond uit Ben Westerink, Anneke Boerema, Heddy de Keijzer en mijzelf.

Eef bleek een fanatiek enthousiaste vrouw die alles wilde weten over wilde planten. Ze had met haar man een boerderij gekocht in Noordlaren met een enorm stuk land. Met de toenmalige subsidieregeling werd een halve hectare grasperceel omgetoverd tot een beginnend bos. Graafmachines brachten reliëf aan en groeven een grote vijver uit. De basis was klaar. De rest van de tuin, ook bijna een halve hectare, werden border, speelgras, kruidentuin, paden, terrassen. Ze werd tijdens de cursus al lid van de Wilde Planten Kring Haren. Voor haar een bron van vele gewenste planten voor haar tuin. In de grote borders was ook plaats voor andere vaste planten. Haar tuin groeide uit tot een ware oase van planten, bomen en het daarbij passende ecologische leven. De boompjes werden bomen. Ze werd lid van Het Tuinpad Op. Vele bezoekers zouden lang door haar tuin zwerven en genieten van de natuur.

In 1999 kwam ze in het bestuurtje van de werkgroep en we konden enorm

rekenen op haar steun. Altijd bracht ze veel planten mee naar de ruildagen, kende vele (privé-)tuinen waar we ook eens moesten gaan kijken. En de ruildagen mochten altijd bij haar gehouden worden. Zag je een leuke plant in haar tuin dan werd vaak de spa erin gezet en ging je ook met een stukje naar huis. Ook daarbuiten kon je altijd bij haar terecht. Vaak kreeg je dan ook een rondleiding. De honden en poezen waren altijd in de buurt of liepen mee. En dan hoorde je ook de problemen in zo'n tuin, de gevolgen van droogte, vijver drooggevallen, bomen omgewaaid, reeën die de planten opeten, een das die door je tuin graaft, enz. Maar ook over de mezen die nestelden in het dak van de voerplank, een nest van de gekraagde roodstaart in de schuur, roofvogels en uilen.

Dit moeten we allemaal missen als IVN werkgroep. Binnen het bestuur hebben we afscheid van haar genomen bij haar thuis, waar ze al druk aan het uitzoeken is welke plantjes mee moeten naar Emmen. Eef bedankt!!

Excursies en cursus

Uitgebreide beschrijvingen www.ivn.nl/afdeling/groningen-haren/activiteiten

Vogelwerkgroep

Zaterdag 25 juni

Excursie Nachtzwaluw: Ganzepeel in Wateren

Za 25 juni 2022: 20.00 – ca. 00.30 uur

Vertrek: von Suttnerstraat 1 (AH Hoornse meer)

Opgave: asikkema@outlook.com of 06-42455681

Graag vermelden eigen vervoer of meerijden €10,-

Najaar 2022

Vogelcursus voor beginners 2022

Dit najaar gaan we weer een Vogelcursus voor Beginners geven. Om mee te doen is geen vogelkennis nodig. Je hoeft het alleen maar leuk te vinden om naar vogels te kijken. Met deze cursus kan je kennis opdoen voor nog meer vogelplezier!

De cursus bestaat uit 4 theorielessen en 4 excursies.

De *theorielessen* zijn op de Woensdagavonden 28 sept, 12 okt, 2 en 16 nov in AOC Terra aan de Hereweg 99 in Groningen van 19.30 tot 21.45 uur (uitloop tot 22.00 uur) De *excursies* zijn op zaterdagochtenden 1 okt, 15 okt, 5 en 19 nov., veelal van 9.00 – 12.00 uur. Onderwerpen zijn o.a. vogeltopografie, vogelgedrag, ganzen en eenden, roofvogels en uilen.

Kosten: €50 voor leden en donateurs van het IVN en €60 voor niet leden.

Opgave: **Woensdag 31 augustus tussen 19.00 en 21.00 uur** per mail bij Willy Sjaarda, willy.sjaarda@gmail.com.

Het maximale aantal deelnemers is 25. Mochten zich in dit tijdvak meer dan 25 mensen aanmelden, dan wordt er geloot en worden de niet ingelote mensen op een wachtlijst geplaatst. Bericht over deelname volgt zo snel mogelijk na 31 augustus. Nog vragen? Mail naar Willy Sjaarda.

Zie voor de meest actuele informatie t.a.v. excursies, cursussen en overige activiteiten die IVN Groningen Haren organiseert, de website: www.ivn.nl/afdeling/groningen-haren

Natuur en meer!

Eerste zaterdag van de zomermaanden

Excursies op volkstuintencomplex Tuinwijk

Za 2 juli, 6 aug en 3 sept 2022 van 14.00 – ca. 16.00 uur

Verzamelen: bij hek Volkstuinvereniging Tuinwijk,

Helperzoom 8, Groningen.

Opgave: Peter Huizenga, excursie@tuinwijk.nl

Er kunnen max. 12 deelnemers mee.

Of: **Doe-het-zelf route** met QR-codes en je eigen smartphone.

Zondag 10 juli

Vogelfestival Nationaal Park Lauwersmeer

Theater, muziek, excursies, lezingen en allerlei kinderactiviteiten rondom het thema vogels. Voor jong en oud. Voor de echte vogelaar en degene die voor het eerst kennismakt met het prachtige Lauwersmeer en vogels.

Ga naar www.np-lauwersmeer.nl/vogelfestival voor meer info en bestel alvast je early bird tickets!

munus
vergroent op niveau
daken · muren · en meer

Triple duurzaam met Munus

1 Groendak met Munus
Zorgt o.a. voor biodiversiteit, schonere lucht, isolatie. En verlengt de levensduur van de dakbedekking.

2 Zonnepanelen
Wek je eigen groene stroom op en verlaag je energierekening en de CO2 uitstoot.

3 Waterberging
Vang regenwater op door het plaatsen van een groendak of een regenton. Hiermee kun je het riool ontlasten.

Ben je al duurzaam, maar wil je meer? Wij helpen je naar dubbel of triple duurzaam!

munusvergroent.nl of bel 06 448 55 779

ivn natuur educatie

Groningen Haren

Adressen en informatie

IVN Groningen Haren
Taco Mesdagstraat 24
9718 KL Groningen
ivn.nl/afdeling/groningen-haren
ivngroningenharen@gmail.com

Bestuur

Voorzitter

Paul Kusters

Secretaris

Gerard Smeding

ivngroningenharen@gmail.com

Penningmeester

Bert Bemmer

ivn.groningen.fin-adm@ziggo.nl, 050-2803416

IBAN NL37 SNSB 0339 5045 36

t.n.v. IVN afd. Groningen Haren

Leden

Marjolein Centen, Maaike Everink, Ernst Flentge,
Edda Kammenga, Aranea Koetsier en Fokke Veenstra

Ledenadministratie

Frans Kromme

ivn.groningen.lidmaatschap@gmail.com

Contributie/administratie

Je kunt *lid* worden van het IVN voor (minstens) €24,-, waarvan de helft ten goede komt aan de lokale afdeling. Als lid kun je actief worden in een werkgroep, projectgroep, de redactie van de *Groeningen* of in het afdelingsbestuur.

Je kunt er ook voor kiezen om *donateur* te worden. Hiermee steun je het IVN met een bedrag per jaar van (minstens) €17,-. Dit bedrag komt geheel ten goede aan de lokale afdeling.

Leden en donateurs ontvangen het afdelingsblad *Groeningen* en de nieuwsbrief van de afdeling. Leden ontvangen daarnaast ook het landelijk tijdschrift *Mens en Natuur*.

Graag alle wijzigingen doorgeven aan onze ledenadministratie! Denk hierbij aan een verhuizing, een overschrijving naar een andere IVN-afdeling, een nieuw e-mailadres of een opzegging.

Werkgroepen en coördinatoren

Vogelwerkgroep

Willy Sjaarda

ivn.gh.vogelwerkgroep@gmail.com, 06-25583942

Wilde plantenwerkgroep

Ernst Flentge

ivngroningen.plantenwerkgroep@gmail.com,
050-5349131

Werkgroep Plantentuinen

Ernst Flentge

ivngroningen.wildeplantentuinen@gmail.com,
050-5349131

Werkgroep Stadsecologie

Paul Kusters

stadsecologie.ivngroningenharen@gmail.com

Werkgroep Natuurkids

Marjolein Centen

natuurkids.groningen@gmail.com

Werkgroep Natuur en meer!

Edda Kammenga

ivngroningen.natuur.en.meer@gmail.com

Werkgroep PR & Communicatie

Aranea Koetsier

ivngroningenharenpers@gmail.com

IVN Consulentenschap Groningen

Postbus 6095

9702 HB Groningen

groningen@ivn.nl

050-3135933

Vrijwilligersconsulent

Linda Prosé

IVN Landelijk

Postbus 20123

1000 HC Amsterdam

www.ivn.nl

020-6228115

Groeningen verschijnt tweemaal per jaar.

Kopij voor *Groeningen* 2023-1 vóór 1 december 2022 sturen naar:

ivngroningen.redactiegroeningen@gmail.com of
Grote Kruisstraat 6, 9712 TT Groningen

Redactie

Edda Kammenga

Frans Kromme (*fotografie*)

Denise Humalda (*eindredactie*)

Vormgeving

Jan Faber (www.enitals.nl)

Druk & verspreiding Editoo.nl